לקחים מהחזית לעורף

written by יניב כץ | 26.07.2024

בבוקר שמחת תורה התעורר עם ישראל לקולות הירי, הנפץ והטילים של מתקפת חמאס. לצד כוחות צה"ל הסדירים, רבים מאזרחי ישראל יצאו למערכה בין שנקראו לכך בצו 8, ובין מיוזמה אישית טהורה. גיוס המילואים במלחמה זו היה הרחב ביותר שידעה מדינת ישראל לפחות מאז מלחמת יום הכיפורים, ובשיאו הגיע לכ-300 אלף מגויסים. חלק מהמגויסים שוחררו כעבור כמה חודשים (רק על מנת להיקרא שוב לדגל לאחר כחודשיים של הפוגה בביתם), וחלקם משרתים עד היום הזה. לאחר כחצי שנת מילואים שוחררתי יחד עם יחידתי ל"הפוגה" בת כמה חודשים והצו הבא כבר מעבר לפינה.

אינני גנרל גדול, אף לא מפקד בכיר. השתחררתי משירותי הסדיר כמפקד צוות (מפק"צ) לוחמים בסיירת גולני, ומאז אני משובץ כמפק"צ לוחמים בגדוד הסיור של חטיבה 9 היא חטיבת עודד, אחת משלוש חטיבות המילואים המרכזיות של חטיבת גולני. למרות זאת, אני מבקש לגעת בכמה נקודות שחווינו כחיילים בשטח. חוויות הלוחמים, הסמלים והקצינים יכולות להאיר היבטים שאינם באים לידי ביטוי ברמות הגבוהות של הדרג המדיני והקצונה הבכירה.

ההתנתקות מהדכדוך

חווינו את המלחמה מראשיתה מתוך ביטחון בניצחוננו על האויב השפל שמולנו, ששים אלי קרב ואמונים על צדקת הדרך אך בכל פעם שיצאנו הביתה להפוגה קצרה נדהמנו לגלות כמה שונה הלך הרוח בעורף האזרחי. נדמה כי העורף שרוי בתוך עננה של עצב ודיכאון. רבים מהמילואימניקים בחזרתם ליחידה הצביעו על כך שדווקא בחזית אנשים מחייכים, שמחים ומלאי חיים, בעוד העורף, שעליו יצאנו להגן בתקווה שיצליח לשמר את שגרתו, מצוי דווקא הוא בהלם קרב.

לצה"ל יש מודל לטיפול מיידי בהלם קרב בשעת הקרב, נוהל שנקרא יהלו"ם על שם שלביו (חפשו "מג"ן ללוחם" ביוטיוב). מטרת המודל היא לצמצם את הסיכון להתפתחות פוסט-טראומה בקרב חיילים בעתיד. בשלב האחרון שלו הוא מכוון את הלוחם השרוי בהלם למשימות ולו הפשוטות ביותר מתוך ההבנה כי עליו להיכנס למצב של עשייה ולא של שהייה פסיבית בתוך הוויית הכאוס של שדה הקרב. מודל זה לוכד לטעמי את ההבדל בין הלכי הרוח בחזית ובעורף במהלך המלחמה; בעוד לוחמי הסדיר והמילואים קפצו פשוטו כמשמעו ויצאו להגן על המדינה, אזרחים רבים ישבו שבועות ארוכים חסרי יכולת להגיב, וכל שנותר להם היה להיצמד למסכי הטלוויזיה והרשתות החברתיות, שם ספגו עוד ועוד ידיעות על קורבנות, חטופים ונעדרים, לאין מפלט.

אזרחים אחרים, רבים מספור, התנדבו בימי המלחמה בשלל תחומים. ראוי לבחון כיצד אפשר לחזק את העשייה אם בחזית ואם בעורף שהוכח כי היא מצמצמת במידה דרמטית את תודעת

הפחד והדיכאון התהומי שנדמה כמתפשט כנגע בחברה. עלינו לחשוב כיצד ניתן למנף את העוצמות הקיימות באוכלוסייה האזרחית ואולי אף למסד התארגנויות ברמה הקהילתית והמקומית שיאפשרו התמודדות בריאה ותקינה ככל האפשר עם כלל האיומים שעוד נכונו לנו.

כבר בהגיענו לימ"חים הציע לנו מפקד היחידה לנתק את לוחמינו מצריכה מוגברת של תקשורת. "הכי טוב", אמר באוזנינו, "שתנתקו אותם לגמרי". אותה הצפה שתרמה לתחושת הדיכאון בעורף איימה לפגוע גם בשורות הלוחמים. לכן לאורך כל שירות המילואים בחרנו כיחידה להתנתק ככל האפשר מהנעשה והנאמר בתקשורת, על שלל גווניה. לא חדשות, לא אתרים, לא טוקבקים. כלום. התחושה הייתה שהדבר רק פוגע במשימה ולא מועיל בדבר. להבנתי, מדיניות זו הייתה רווחת למדי ביחידות המילואים. רבים מהמילואימניקים היו מנותקים מהתקשורת מן הטעם הטכני שהמכשירים הסלולריים נאספו מהם. אך גם בחזיתות שבהן לא נאספו המכשירים, דוגמת חזית הצפון, רבים נמנעו מלצרוך את ערוצי התקשורת מבחירה.

בכל פעם שנחשפנו לתקשורת בכל זאת, ובהפוגות בבית, מצאתי עצמי שב ונדהם עד כמה פערי המידע גדולים. התקשורת המרכזית אינה מקור מדויק לא בנוגע לפעולות האויב ולא בנוגע לפעולות צה"ל עצמו. אוכל לתאר ממראה עיניי כיצד פעולות התקפיות רבות שביצע צה"ל בגבול הצפון לא זכו לסיקור כלל, בין מכוח הצנזורה הצבאית ובין מסיבות אחרות, אף שידיעות כאלו היו מחזקות את תחושת הניצחון בקרב העם.

מלחמת חרבות ברזל מאפשרת לנו לפתוח דיון סביב תפקידה של התקשורת, "כלב השמירה" הידוע, בעת חירום ומשבר. בעיניי, צמצום מידת החרדה הציבורית חשוב לא פחות מהצגתם של דיווחים אותנטיים. המערכה אינה רק צבאית אלא גם תודעתית, והתקשורת היא שמעצבת את תודעתם של ההמונים.

אל תדברו בשמנו

עם הימשכות ימי המילואים, ובייחוד לאחר תחילת שחרור יחידות שונות, החלו שלל ניסיונות של גורמים שונים ללכוד את ציבור משרתי המילואים ולדבר בשמו. לעיתים הדבר נעשה למען זכויות משרתי המילואים – כגון במאבקי אגודות הסטודנטים ובהתארגנויות של בעלי עסקים עצמאיים. אך לעיתים קרובות התארגנויות אלו נגעו בשאלות העומדות בשורש מחלוקות ציבוריות רחבות היקף, כגון שאלת הנחיצות (או הנזק) של בחירות בעת הזאת, אופן חלוקת תקציב המדינה או סוגיית הגיוס והשוויון בנטל. מאבקים ציבוריים הם דבר מבורך כשלעצמו במדינה דמוקרטית, אך הניסיון לאגד את כלל משרתי המילואים תחת מטרייה אחת הוא פסול וצורם.

אנשי ציבור ופוליטיקאים הציגו בערוצי התקשורת תמונה מסולפת כאילו הם-הם הנושאים את "נס המילואימניקים" וכוחות הביטחון בכלל, וכל התנגדות להם פוגעת בצה"ל ובמאמץ המלחמתי. ארגונים שאך לפני חודשים ספורים החדירו את המאבקים הפוליטיים לשורות הצבא (ובשיאם הקריאות לסרבנות או "אי-התנדבות") עטו על משרתי המילואים בניסיון לגייסם לקמפיינים שונים. מנגד, אישים המזוהים עם הממשלה הנוכחית ואף נציגיה התראיינו בכלי התקשורת

והאדירו את עצמם תוך שהם נמנעים מנטילת אחריות על אירועי 7.10, הסיבה להתגייסותנו מלכתחילה.

בני האדם, כמאמר חז"ל, "כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות". אנשי המילואים, המתגייסים משלל גוני החברה ומכל רחבי הארץ, שותפים אומנם באהבתם למדינה ולחברה הישראלית ובמוכנותם להקריב למענה, אך מלבד זאת דעותיהם מגוונות בדיוק כפי שדעות האוכלוסייה האזרחית שונות ומגוונות. כל ניסיון להכליל אותם בדגל רעיוני אחד רק הרחיק אותנו מן המנסה, שגרם לנו להרגיש מנוצלים. על כן, אבקש לחדד את המסר שלי בנקודה זו: הימנעו מלהחדיר מאבקים חברתיים ופוליטיים לצה"ל ואל תדברו בשמנו.

התפרסם בהשילוח, בתאריך 26.7.2024.